

Temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının durdurulması

1982 Anayasası'nda temel hak ve özgürlüklere getirilen çeşitli genel ve özel sınırlamalar ve kötüye kullanılmasını önleme adı altında yapılan sınırlayıcı düzenlemeler yanında, onların kullanılmasını tamamen durduran düzenlemeler de yapılmıştır. Anayasanın ikinci kısmının "Genel Hükümler" başlığını taşıyan birinci bölümünde getirilen 15. maddede ile, olağanüstü yönetim usullerinde, temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulabileceği ve bunlar için anayasada öngörülen güvencelere aykırı önlemler alınabileceği düzenlenmiştir.

a) Anayasanın 15. maddesinin 1. fıkrasına göre:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde

- temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya

labilir veya

- Bunlar için anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir."

Demek ki, olağanüstü yönetim usullerinde, durumun gerektirmesine göre, temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasını kısmen veya tamamen durdurulabilecek veya onlar için anayasada öngörülen güvencelere aykırı önlemler alınabilecektir.

Fıkradaki "....milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla..." anlatımı ile, yine fıkradaki "....durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir" düzenlemesine istisna getirilmek istenmiştir.

Fıkarda geçen "....durumun gerektirdiği ölçüde" anlatımı, sayılan önlemlerin alınıp alınmamasını ve alınması gerekiyorsa, bu önlemlerden hangisinin, ne ölçüde alınması gerek-

tiğini siyasal iktidarların takdirine bırakan bir düzenlemedir. Siyasal iktidarlar, temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasını kısmen veya tamamen durdurup durdurmamayı veya bunlar için anayasada öngörülen güvencelere aykırı önlemler alıp almamayı duruma göre serbestçe takdir edebilecekler ve eğer durum gerektiriyorsa, hangi önlemlerin ne ölçüde alınması gerektiğini de serbestçe takdir edip belirleyeceklerdir. Bu konuda, siyasal iktidarlar uygun görecekları önlemler ile ilgili uygun görecekları her türlü yasal düzenlemeyi, uygun görecekları ölçüde getirebileceklerdir.

b) Anayasanın 15. maddesinin 2. fıkrasına göre:

"Birinci fıkrada belirtilen durumlarda,

- savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler ile ölüm cezalarının infazı dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz;

- kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve

bunlardan dolayı suçlanamaz;

- suç ve cezalar geçmişe yürütülemez;

- suçluluğu mahkeme kararı ile sapıncıya kadar kimse suçlu sayılmaz."

Maddenin 2. fıkrasında yapılan yukarıdaki bu düzenleme ile de maddenin 1. fıkrasında geçen "....durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir" hükmüne, yine istisnalar getirilmek istenmiştir. Temel hak ve özgürlüklere, 15. maddenin 1. ve 2. fıkralarında istisnalar şeklinde getirilmek istenen bu sözde güvencelerin iki yönden hukuksal ve fiili hiçbir değeri yoktur:

I. Öncelikle, bu güvenceler de anayasanın diğer maddelerinde getirilen güvenceler gibi, 1. fıkradaki "anayasada öngörülen güvenceler" anlamının içinde ve kapsamındadır."

"....bunlar için anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir" anlatımı, anayasada

temel hak ve özgürlükler için getirildiği söylenen tüm güvenceler gibi 15. maddenin 1. ve 2. fıkralarında istisnalar şeklinde getirilen bu güvenceleri de kapsamına alır. Fıkradaki bu anlatıma dayanılarak 15. maddenin 1. ve 2. fıkralarında istisnalar şeklinde getirilen bu sözde güvencelere de "aykırı tedbirler" alınabilecektir. Bu bakımdan, istisnalar şeklinde getirilen bu sözde güvencelerin anayasa hukuku yönünden hukuksal ve fiili hiçbir değeri yoktur.

II. Diğer yandan, esasen, anayasanın 148. maddesinin 1. fıkrasında getirilen "Ancak olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararname şeklindeki istisnalar şeklinde getirilen bu sözde güvencelerin anayasa hukuku yönünden hukuksal ve fiili hiçbir değeri kalmamaktadır. Anayasanın değiştirilmesi, TBMM üye tamsayısının üçte birinin yazılı teklifi ve beşte üçünün gizli oyu ile cumhurbaşkanının anayasa değişikliklerini bir defa daha görüşmek üzere TBMM'ye geri göndermesi halinde üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oyu ile mümkündür. Olağan dönemlerde, anayasada temel hak ve özgürlükler için öngörülen güvencelerin ortadan kaldırılması için TBMM'ye bu sayıda bir çoğunluğa ihtiyaç vardır. Halbuki, olağanüstü yönetim usullerinde çıkarılacak kanun hükmündeki kararname TBMM tarafından onaylanması, TBMM üye tamsayısının dörtte birinden bir fazla oy ile gerçekleştirilmektedir. Yani, anayasada temel hak ve özgürlükler için öngörülen ve

TÜRKİYE, TÜRKİYE DIŞINDA "CUMHURİYET HAFTA" YLA ŞİMDİ ÇOK DAHA YAKIN...

"CUMHURİYET" in dünyaya açılan penceresi olan ve Almanya'da yayımlanan "CUMHURİYET HAFTA", yayını, içeriğindeki yeniliklerle sürdürmekte; abone olanlara indirim sağlanmakta. Alman posta kuruluşunun titiz ve seri çalışmasının güvencesinde gazete her cuma abonesine ulaşmakta; izin, yolculuk gibi nedenlerle istenildiği zaman abonelik durdurulabilmekte. Gazetenin gönderilmediği süre ise, abonelik sürecine eklenmekte. Bütün bunların yanısıra aşağıda adları bulunan toplam bin dört yüz üç sayfalık on adet kitap, toplu olarak adreslerine gönderilmektedir.

Atatürk'ün Yazdığı Yurttaşlık Bilgileri
Kuruluş (Türkiye 1918-1923)
Kurtuluş (Türkiye 1920 Sonraları)
Ana Hatlarıyla Türkiye'nin Yakın Tarihi (1)
Ana Hatlarıyla Türkiye'nin Yakın Tarihi (2)
Aydınlanma Felsefesi, Devrimler ve Atatürk
Türkiye'yi Sokakta Bulmadık
Baş Veren İnkılapçı (Ali Suavi)
Kurtuluş Savaşı'nda Alevi-Bektaşiler

Nuran Tezcan
Bülent Tanör
Bülent Tanör
Sina Akşin
Sina Akşin
Macit Gökberk
Yunus Nadi
Fali Rıfki Atay
Baki Öz

Abonelik istenildiğinde aşağıdaki formu "CUMHURİYET" in Türkocağı Caddesi, 39/41-34334 Cağaloğlu - İstanbul / Türkiye ya da Hirschsprung 2, D- 63263 NEU- ISENBURG adreslerine postalamanız veya Türkiye 0212 512 48 30, Almanya 069 69 12 81 numaralı fakslara göndermeniz yeterli olacak, kitaplarınız derhal adresinize postalanacaktır.

Adı ve Soyadı: .....
 Adresi: .....
 Posta Kodu / Şehir: .....
 Ülke: ..... Telefon: .....

İşaretlediğim tutarı kredi kartı hesabımdan alınız.

VISA EUROCARD MASTERCARD

Kart No:

Son kullanma tarihi:

.....

.....

Tarih

İmza

.....

.....

İşaretlediğim tutarın banka dekontunu ekte aşağıdaki adrese yolluyorum.

T. İş Bankası Frankfurt Şubesi 26289009 BLZ 50230600

Akbank Nuruosmaniye Şubesi 14460-0

Tarih

İmza

.....

.....

TBMM üye tamsayısının beşte üçünün veya duruma göre üçte ikisinin oyu ile yürürlükten kaldırılacak olan güvenceler, olağanüstü yönetim usullerinde kanun hükmünde kararname çıkarılarak anayasaya aykırı yasa yapma olanağı ve yoluyla TBMM üye tamsayısının dörtte birinden bir fazlasının oyu ile olanaklı hale gelmektedir.

Bu düzenlemelerin anlamı çok açıktır: Savaş, seferberlik, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, siyasal iktidarlar anayasaya aykırı her türlü yasal düzenlemeyi yapabileceklerdir. Savaş, seferberlik, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, temel hak ve özgürlüklerden söz etmek olanaklı değildir. Bu hallerde, temel hak ve özgürlüklerin adları da yoktur.

Avukat METİN ÖZDEMİR - Berlin